

ความสำคัญของปัญหา

นิติบุคคลในแง่ของกฎหมาย หมายถึง องค์การซึ่งกฎหมายจัดว่าเป็นบุคคล มีสิทธิและหน้าที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย เป็นบุคคลธรรมดาที่มารวมกันเข้าเพื่อประกอบกิจการโดยหวังผลประโยชน์ร่วมกัน (อุทัย ศุภนิศย์ 2526: 166) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติบุคคล มาตรา 72 ถือว่า ส่วนราชการ (ทบวงการเมือง กระทรวง และกรมในรัฐบาล) วัดวาอาราม ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว บริษัทจำกัด สมาคม มูลนิธิได้รับอำนาจแล้ว เหล่านี้เป็นนิติบุคคล (สีก กอแสงเรือง, ผู้รวบรวม 2532: 18) เช่นเดียวกับความหมายในแง่บรรณารักษศาสตร์ ความหมายของนิติบุคคลตามหลักเกณฑ์การลงรายการแบบแองโกล-อเมริกันฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 (Anglo-American Cataloguing Rules, Second Edition) หรือเรียกโดยย่อว่า AACR 2 กำหนดให้นิติบุคคลเป็นหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลที่ถูกระบุด้วยชื่อเฉพาะ มีการกระทำ หรือสามารถกระทำได้ในฐานะองค์การซึ่งมีอยู่จริง อาทิ สมาคม สถาบัน บริษัทธุรกิจ หน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร รัฐบาล ส่วนราชการ โครงการและแผนงาน หน่วยงานทางศาสนา วัด และการประชุม* นอกจากนี้ยังถือว่าเหตุการณ์พิเศษ เช่น การแข่งกีฬา นิทรรศการ งานแสดงสินค้า และงานเทศกาลต่าง ๆ ตลอดจนยานพาหนะประเภทเรือ ยานอวกาศ เป็นนิติบุคคล (Anglo-American Cataloguing Rules 1988: 312)

ส่วนราชการเป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่งซึ่งผลิตสิ่งพิมพ์และสารนิเทศที่เรียกว่า สิ่งพิมพ์รัฐบาล (Government Publications) M.Y.Ali (1989: 239) อันเป็นสิ่งสำคัญ

* การประชุม หมายถึง การพบปะของบุคคลหรือตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการอภิปรายและ/หรือปฏิบัติในเรื่องที่สนใจร่วมกัน หรือเป็นการพบปะของตัวแทนของนิติบุคคลเพื่อการแต่งตั้งกรรมการนิติบัญญัติ หรือกรรมการบริหาร.

และเป็นแหล่งข้อมูลของรัฐ อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งนโยบายและงานด้านการบริหารประเทศที่สำคัญออกสู่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา สิ่งพิมพ์เหล่านี้จะสะท้อนถึงสภาพความเป็นจริงของภาวะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอันจะนำไปสู่การตัดสินใจของรัฐบาลในการดำเนินการประการใดประการหนึ่งเพื่อการพัฒนาประเทศต่อไป โดยทั่วไปส่วนราชการต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ในการผลิตสิ่งพิมพ์และสารนิเทศต่าง ๆ ดังนี้ (เจเลียว นันท์สึดา 2522: 4)

1. เพื่อเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้นต่อประชาชน ผู้บังคับบัญชา และผู้เกี่ยวข้อง

2. เพื่อแถลงนโยบายการดำเนินงาน ให้เป็นที่รับรู้และเข้าใจกันโดยถูกต้อง

3. เพื่อเผยแพร่วิชาการ ความรู้ ในงานที่หน่วยงานนั้นรับผิดชอบเพื่อให้เกิด

ประโยชน์แก่ประชาชนและส่วนรวม

4. เพื่อเป็นสื่อกลางประสานความเข้าใจระหว่างผู้ร่วมงานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. เพื่อเรียกร้องการสนับสนุนในด้านกำลังเงินและกำลังใจจากต้นสังกัด จากประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ห้องสมุดทั่วไป และแขกผู้มาเยือนหน่วยงานนั้น ได้รู้จักลักษณะงานและเข้าใจเหตุผลในการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง

เนื่องจากรัฐบาลมีความมุ่งหมายที่จะใช้สิ่งพิมพ์รัฐบาลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ส่วนราชการต่าง ๆ ผลิตสิ่งพิมพ์ออกเผยแพร่เป็นจำนวนมากขึ้น ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดเก็บและจัดหมวดหมู่สิ่งพิมพ์ดังกล่าว Anne Morris Boyd (1949: 11-19) จึงแยกประเภทของสิ่งพิมพ์หรือสารนิเทศที่ผลิตโดยรัฐบาลหรือส่วนราชการเป็น 17 ประเภทดังนี้

1. รายงานการบริหาร (Administrative Reports)

2. รายงานสถิติ (Statistical Reports)

3. รายงานของคณะกรรมการ หรือคณะผู้แทน (Committee or Commission Reports)

4. รายงานการค้นคว้าและงานวิจัย (Reports of Investigation and Research)

5. ร่างกฎหมายและมติต่าง ๆ (Bills and Resolutions)

6. ผลการพิจารณา (Hearings)

7. บันทึกกระเปียบวาระการประชุม และรายงานการประชุม (Journals and Proceedings)
8. รวมกฎหมายและประมวลกฎหมาย (Laws, Statutes, Complication, Codes)
9. คำพิพากษาและความเห็นของศาล (Decision and Opinions)
10. ระเบียบ กฎ ข้อบังคับ และคู่มือต่าง ๆ (Rules, Regulations and Manuals)
11. ทำเนียบนามและทะเบียน (Directories and Registers)
12. บรรณานุกรมและรายชื่อต่าง ๆ (Bibliographies and Lists)
13. หัวข้อเรื่องของสารนิเทศและรายละเอียด (General and Descriptive Information)
14. วารสาร (Periodicals)
15. คำแถลงข่าว (Press Release)
16. แผนที่และแผนภูมิ (Maps and Charts)
17. ภาพยนตร์และอุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ (Films and other Audio-Visual Materials)

เมื่อห้องสมุด ได้รับสิ่งพิมพ์และสารนิเทศหลากหลายประเภทจากส่วนราชการต่าง ๆ สิ่งแรกที่บรรณารักษ์ผู้ทำบัตรรายการคำนึงถึงคือ การตัดสินใจว่า จะลงรายการผู้แต่งที่เป็นส่วนราชการนั้นตามลำดับอำนาจหน้าที่ทางการบริหาร* (Function of the Agency) หรือลงรายการตามประเภทของชื่อส่วนราชการ** (Type of Name) ในระยะ ค.ศ. 1967 เมื่อวงการห้องสมุดใช้หลักเกณฑ์การลงรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 (AACR 1) นี้จะมีการลงรายการส่วนราชการ เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายบริหาร

*ประเภทของชื่อส่วนราชการ (Type of Name) หมายถึง การระบุถึงชื่อส่วนราชการนั้นว่า เป็นคำประเภทใด เช่น วิสามัญชานาม เป็นต้น หรือภายในชื่อส่วนราชการนั้นมีคำอื่น ๆ

**อำนาจหน้าที่ทางการบริหาร (Function of the Agency) หมายถึง การพิจารณาว่าส่วนราชการนั้นมีลำดับสายการบังคับบัญชาอย่างไร หรือสังกัดส่วนราชการเหนือกว่าหรือไม่

เป็นรายการรองภายใต้ชื่อรัฐบาล (Maxwell 1989: 375) ซึ่งตรงกับหลักการพิจารณา
 ลงรายการตามอำนาจหน้าที่ทางการบริหารของส่วนราชการ จน ค.ศ. 1978 เมื่อมีการ
 ร่วมมือกันระหว่างคณะกรรมการด้านลงรายการของ สหรัฐ อังกฤษ กับแคนาดาแก้ไขปรับปรุง
 เป็น ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 หรือ AACR 2 (1978) และแก้ไขเพิ่มเติมอีกครั้งใน ค.ศ. 1988 เป็น
 AACR 2 (1988) อันเป็นฉบับล่าสุดซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันจึงลงรายการส่วนราชการตามประเภท
 ของชื่อส่วนราชการเหล่านั้น อาทิ ในหลักเกณฑ์การลงรายการ 24.18 ประเภทที่ 2 เรื่องการ
 ลงรายการส่วนราชการที่ชื่อมีคำบอกถึงการเป็นรองทางการบริหาร อาทิ ส่วนราชการที่ชื่อมี
 คำว่า Committee, Commission จำเป็นต้องลงเป็นรายการรองเช่น Canada. Royal
 Commission on Banking and Finance

สำหรับการลงรายการส่วนราชการไทยในระยะแรกใช้ "หลักเกณฑ์การลงรายการ
 หนังสือภาษาไทยฉบับสมบูรณ์และตัวอย่างบัตร" ของ ศาสตราจารย์ สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ เป็น
 ไปในลักษณะของการลงรายการที่คำนึงถึงอำนาจหน้าที่หรือลำดับสายการบังคับบัญชาของส่วน
 ราชการ คล้ายคลึงกับหลักการทั่วไปของ AACR 1 อาทิ สิ่งพิมพ์ของกอง หรือแผนกในกรม
 ลงชื่อกรมก่อน แล้วจึงลงชื่อกอง หรือแผนก หรือหน่วยงานตามลำดับ ดังนั้นเมื่อห้องสมุดใน
 ประเทศไทยนำเอา AACR 2 (1978) มาปรับใช้กับการลงรายการส่วนราชการ จึงเป็นที่
 ถกเถียงว่า บรรณารักษ์จะต้องคำนึงถึงประเภทของชื่อส่วนราชการ ตาม AACR 2 (1978)
 หรือจะต้องคำนึงถึงอำนาจหน้าที่ทางการบริหารของส่วนราชการ

ในระแวกที่มีการพิมพ์ AACR 1 ออกมานั้น AACR 1 ได้รับการยกย่องว่า เป็นหลักเกณฑ์
 การทำบัตรรายการที่ดีที่สุดเท่าที่เคยมีมา แต่หลังจากที่มีการนำไปใช้หลักเกณฑ์ที่มี 2 ฉบับ คือ
 ฉบับของอเมริกัน (North American Text) และฉบับของอังกฤษ (British Text)
 เพียงไม่กี่ปีพบว่าจำเป็นต้องมีการแก้ไขหลักเกณฑ์ใหม่ ทั้งนี้เนื่องจาก AACR 1 ทั้งสองฉบับ
 มีหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการที่ไม่สอดคล้องกัน ทำให้ยากแก่การบันทึกข้อมูลทางบรรณานุกรม
 โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ AACR 1 ยังเป็นหลักเกณฑ์ที่จัดทำขึ้นในขณะที่ห้องสมุด
 ยังทำบัตรรายการด้วยมือ (รัตนา เตชามหาชัย 2528: 28) ดังนั้น การนำคอมพิวเตอร์มา
 ใช้ในงานบัตรรายการ จึงเป็นนโยบายสำคัญข้อหนึ่งของคณะกรรมการจัดทำ AACR 2 (1978)
 ตามวัตถุประสงค์ที่จะให้ห้องสมุดต่าง ๆ ทั่วโลกลงรายการเป็นแบบแผนสากล และเพื่อให้
 บรรณารักษ์เป็นผู้ป้อนข้อมูลให้คอมพิวเตอร์ในการผลิตบัตรรายการอันจะเป็นประโยชน์ต่อการ

บริหารงาน ทำให้ห้องสมุดสมัยใหม่ดำเนินงานเป็นระบบเครือข่าย (Network System) ได้ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับภูมิภาค จนถึงระดับสากล โดยอาศัยหลักการใช้ข้อมูลร่วมกัน

ปริทัศน์วรรณกรรม

ในต่างประเทศงานวิจัยเกี่ยวกับการลงชื่อนิติบุคคลและส่วนราชการ โดยตรงในบัตรรายการยังมีไม่มากนัก เช่น Cook (1984: 239-252) ศึกษาการลงชื่อนิติบุคคลและส่วนราชการในบัตรรายการของห้องสมุดใหญ่ 4 แห่งคือ หอสมุดแห่งชาติแคนาดา หอสมุดแห่งชาติอังกฤษ หอสมุดแห่งชาติออสเตรเลีย และหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของการใช้ AACR 2 (1978) ในการลงรายการนิติบุคคลและส่วนราชการ นับตั้งแต่แรกเริ่มใช้หลักเกณฑ์นี้ใน ค.ศ. 1981 โดยพิจารณาการลงรายการหลักที่เป็นชื่อนิติบุคคลและส่วนราชการทั้งหมด 17,917 รายการ ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดแต่ละแห่งมีชื่อนิติบุคคลและส่วนราชการที่ไม่ซ้ำกันเลย 15,644 รายการ ชื่อนิติบุคคลและส่วนราชการที่ซ้ำกันมากกว่า 2 แห่งขึ้นไป 2,273 รายการ ในจำนวนชื่อนิติบุคคลและส่วนราชการที่ซ้ำกันนี้ ลงรายการรูปแบบเดียวกัน 1,830 รายการ และอีก 443 รายการ ลงรายการต่างกัน ผลการวิจัยระบุว่า ความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างห้องสมุดทั้งสิ้นแห่งนั้น ร้อยละ 38.6 เป็นความแตกต่างของการระบุส่วนขยายชื่อหน่วยงาน ร้อยละ 20.1 เป็นความแตกต่างของการลงรายการหน่วยงานต้นสังกัดในสายงานเดียวกัน ร้อยละ 5.7 เป็นความแตกต่างของการลงหน่วยงานรองเป็นอันดับแรก ร้อยละ 5.3 เป็นความแตกต่างของการลงคำเต็ม หรือคำย่อชื่อหน่วยงาน ร้อยละ 4.9 เป็นความแตกต่างของการใช้อักษรย่อ ร้อยละ 4.2 เป็นความแตกต่างของการใช้เครื่องหมายวรรคตอนภายในชื่อหน่วยงาน ร้อยละ 4.2 เป็นความแตกต่างของการลงรายการส่วนราชการทั้งรายการแรกและรายการรอง และร้อยละ 11.3 เป็นความแตกต่างปลีกย่อยอื่น ๆ ผลจากการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่า ในต่างประเทศเอง แม้ว่าจะมีการนำหลักเกณฑ์การลงรายการแบบ AACR 2 (1978) มาใช้กับการลงรายการนิติบุคคลและส่วนราชการยังพบปัญหาหลายประการ เช่น ความแตกต่างของชื่อส่วนราชการที่ใช้ การแปลความหลักเกณฑ์การลงรายการและการตัดสินใจเลือกใช้ชื่อส่วนราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงชื่อสถานที่ตั้ง และชื่อแสดงขอบเขตการปกครอง ดังนั้นหนังสือเล่มเดียวกันจึงลงรายการหลักแตกต่างกันได้ทำให้เกิดปัญหาในการใช้ข้อมูลทางบรรณานุกรมร่วมกัน นอกจากนี้ การใช้ AACR 2 (1978) ในการลงรายการบัตรของประเทศอื่น ๆ ก็ประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน เช่น ในงานวิจัยของ

Ohta (1980: 58) ศึกษาผลกระทบของ AACR 2 (1978) ต่อการลงรายการหลักของสิ่งพิมพ์ ภาษาเกาหลี จำนวน 125 รายการพบว่า ต้องเปลี่ยนแปลงการลงรายการนิติบุคคลและ ส่วนราชการถึง 16 รายการ จากจำนวนชื่อนิติบุคคลและส่วนราชการ 45 รายการ เป็นจำนวน ร้อยละ 13 ของสิ่งพิมพ์ทั้งหมด

นอกจากนี้ Rawan และ Mitchell (1991: 71) สำรวจการจัดเก็บสิ่งพิมพ์รัฐบาล โดยแยกประเภทของสิ่งพิมพ์รัฐบาลออกเป็น 3 ประเภท คือ State Publications County Publications และ City Publications ในห้องสมุดจำนวน 26 แห่ง ของมลรัฐอริโซนา ประกอบด้วย ห้องสมุดประชาชน 8 แห่ง ห้องสมุดตามชุมชนต่าง ๆ 8 แห่ง ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา 8 แห่ง ห้องสมุดประจำมลรัฐอริโซนา (State Library) 1 แห่ง และห้องสมุด US. Court Library อีก 1 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดจำนวน 14 แห่ง จากห้องสมุด 17 แห่ง ที่จัดเก็บสิ่งพิมพ์ประเภทนี้ ใช้ AACR 2 ลงรายการบัตร

การลงรายการนิติบุคคลในบัตรรายการสำหรับหนังสือภาษาไทยนั้น ในระยะเริ่มแรก ห้องสมุดใช้ตามหลักเกณฑ์ของ ALA Cataloging Rules for Author and Title Entries และ ใน พ.ศ. 2510 ศาสตราจารย์ สุทธิลักษณ์ อำนวงค์ จัดทำ "หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการ หนังสือภาษาไทยฉบับสมบูรณ์และตัวอย่างบัตร" เพื่อใช้เป็นคู่มือการทำบัตรรายการภาษาไทย ฉบับแรกของห้องสมุดในประเทศไทย ส่วนหนึ่งของคู่มือนี้มีการกำหนดหลักการลงรายการส่วน ราชการไทยไว้ถึง 12 ข้อ ถือว่าเป็นหลักเกณฑ์การลงรายการส่วนราชการไทยฉบับแรกซึ่งเกิดขึ้น พร้อมกับการเริ่มต้นยุคแรกของการทำบัตรรายการของไทย ซึ่งมีรายละเอียดว่า ในส่วนของการ ลงรายการส่วนราชการต่างประเทศให้ลงรายการที่ชื่อประเทศนั้นเป็นรายการแรก ตามด้วยชื่อ หน่วยงานเป็นรายการรอง ส่วนสิ่งพิมพ์ของส่วนราชการไทยให้ลงรายการที่ชื่อ กระทรวง ทบวง กรม ฯลฯ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานนั้น ๆ เป็นรายการแรก โดยให้กลับเอาค่าแสดงฐานะของ ส่วนราชการ เช่น กระทรวง มหาวิทยาลัย กรม ฯลฯ ไว้ท้ายชื่อนิติบุคคล อาทิ

ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย.

คู่มือการลงรายการส่วนราชการไทยอื่น ๆ ที่มีการจัดพิมพ์ขึ้น ได้แก่ อัมพร ทีชะระ (2517) เขียนตำราประกอบการศึกษาวิชาการทำบัตรรายการในหลักสูตรระดับปริญญาตรี ให้แก่ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนหนึ่งของหลักเกณฑ์ ใน "เลขหมู่และบัตรหลักสำหรับหนังสือภาษาไทย" เป็นการลงรายการผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคลโดย รายละเอียด 2 ส่วน คือ การพิจารณาเพื่อลงรายการผู้แต่ง และการลงชื่อผู้แต่งที่เป็นส่วนราชการ

หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญของนักศึกษาในการทำบัตรรายการ

ปัจจุบัน กมลา รุ่งอุทัย ศึกษาเรื่อง การลงรายการแบบ AACR2 ตลอดจนเป็นผู้จัดการ
 ออกรายการให้กับบรรณารักษ์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และผู้ร่วมงานคือ บุปผา เทวาทูดี
 เป็นผู้เสนอคู่มือการลงรายการส่วนราชการไทยแบบ AACR2 จัดพิมพ์ครั้งแรกในเอกสารประกอบ
 การอบรมโครงการการศึกษาต่อเนื่องหลักสูตร หลักเกณฑ์การลงรายการแบบแองโกล-อเมริกัน
 ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 (AACR2) รุ่นที่ 5 ใน พ.ศ. 2531 กำหนดแนวทางการลงรายการส่วนราชการ
 ไทยโดยประยุกต์จากหลักเกณฑ์การลงรายการส่วนราชการใน AACR2 เพื่อให้เหมาะสมกับ
 การลงรายการส่วนราชการไทยที่เป็นภาษาไทย ทั้งนี้ยังครอบคลุมถึงการลงรายการรัฐวิสาหกิจ
 ที่สังกัดกระทรวงต่าง ๆ ด้วย ปัจจุบันเอกสารประกอบการอบรมฉบับดังกล่าวได้มีการแก้ไข
 และเพิ่มเติมอีกครั้งใน พ.ศ. 2534 (บุปผา เทวาทูดี และ สุภาจิต โปสุวรรณ 2534) โดยแบ่ง
 เนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ หลักเกณฑ์ทั่วไป และการลงรายการส่วนราชการรอง 2 รูปแบบ
 คือ ส่วนราชการรองที่ลงเป็นรายการรองโดยตรงและหน่วยงานรองที่ลงรายการภายใต้
 ส่วนราชการที่เหนือกว่า

ส่วนในด้านงานวิจัย ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของ อัมพร ทีชะระ (2510) ศึกษา "ปัญหา
 การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยและข้อเสนอแนะในการลงรายการบัตร" โดยเปรียบเทียบ
 การลงรายการผู้แต่งที่เป็นส่วนราชการระหว่าง การลงรายการของ "ALA Cataloging
 Rules for Author and Title Entries" กับ "หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือ
 ภาษาไทยฉบับสมบูรณ์และตัวอย่างบัตร" ของ ศาสตราจารย์ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ ผลการศึกษา
 เปรียบเทียบพบว่า การลงรายการผู้แต่งที่เป็นส่วนราชการต่าง ๆ ใน "ALA Cataloging
 Rules for Author and Title Entries" กำหนดให้ลงชื่อประเทศ รัฐ เมือง ก่อนแล้ว
 จึงลงชื่อส่วนราชการซึ่งเป็นผู้ออกสิ่งพิมพ์เหล่านั้น ส่วน "หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือ
 ภาษาไทยฉบับสมบูรณ์และตัวอย่างบัตร" กำหนดให้ลงชื่อประเทศก่อน สำหรับสิ่งพิมพ์ของ
 ส่วนราชการต่างประเทศ ส่วนสิ่งพิมพ์ของส่วนราชการไทย ให้ลงชื่อกระทรวง กรม ฯลฯ ซึ่งเป็น
 ผู้รับผิดชอบสิ่งพิมพ์เหล่านั้น โดยไม่ต้องลงชื่อประเทศนำหน้าเพราะในภาษาไทยมีแต่สิ่งพิมพ์ของ
 ส่วนราชการไทยเท่านั้น นอกจากนี้ อัมพร ทีชะระ ยังเสนอแนะหลักเกณฑ์การลงชื่อส่วนราชการ
 พร้อมทั้งตัวอย่างบัตรเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ใน "หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทย
 ฉบับสมบูรณ์และตัวอย่างบัตร" ถึง 8 รายการ ดังนี้

1. สิ่งพิมพ์ของส่วนราชการฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภาร่างรัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา ลงรายการผู้แต่งตามชื่อที่ส่วนราชการนั้น ใช้

2. สิ่งพิมพ์ของคณะผู้แทนหรือผู้แทนประเทศอย่างเป็นทางการในการประชุมต่าง ๆ ให้ลงรายการผู้แต่งด้วยชื่อของการประชุม ใช้จุลภาคคั่นแล้วลงปีที่มีการประชุม ต่อด้วยคำว่า "คณะผู้แทนไทย" หรือชื่อเฉพาะของคณะผู้แทนดังนี้

การประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญครั้งที่ 12 พ.ศ. 2500 คณะผู้แทนไทย

3. กฎหมายโบราณ ลงรายการผู้แต่งด้วยชื่อของกฎหมายโบราณซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายไม่ว่าจะเป็นหนังสือที่พิมพ์เฉพาะกฎหมายนั้น หรือกฎหมายโบราณที่มีผู้จัดทำคำอธิบายเพิ่มเติมดังนี้

กฎหมายตราสามดวง

ธรรมศาสตร์ปกรณ์

4. กฎหมายและพระราชบัญญัติ ให้ลงรายการผู้แต่งด้วยคำว่า "กฎหมาย"

5. กฎหมายที่มีคำอธิบายประกอบ รวมทั้งการย่อกฎหมายหรือคัดลอกกฎหมายมาเพียงบางตอน ให้ลงรายการผู้แต่งด้วยชื่อบุคคลที่เป็นผู้จัดทำคำอธิบาย ย่อ หรือผู้คัดลอก

6. รัฐธรรมนูญ รวมทั้งร่างรัฐธรรมนูญ และเสนอร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นทางการ ให้ลงรายการผู้แต่งด้วยคำว่า "รัฐธรรมนูญ"

7. กฎบัตร ให้ลงรายการผู้แต่งด้วยชื่อสถาบันที่ออกกฎบัตรเหล่านั้น เช่น สหประชาชาติ, องค์การ

8. คำพิพากษาของศาล ให้ลงรายการผู้แต่งด้วยชื่อเมือง จังหวัด แล้วจึงลงชื่อเฉพาะของศาล เช่น

พระนคร. ศาลอาญา

พระนคร. ศาลพิเศษ

วิชา ดำรงโกศากุล (2524) เรื่อง "การศึกษาเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมของการลงรายการผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคลในการทำบัตรรายการภาษาไทย" รวบรวมข้อมูลจากบรรณารักษ์ฝ่ายวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ จำนวน 50 คน ด้วยแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบที่เหมาะสมในการลงรายการชื่อนิติบุคคล 4 ประเภท รวม 147 รูปแบบ ได้แก่ รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐบาล 61 รูปแบบ สมาคม 20 รูปแบบ สถาบัน 39 รูปแบบ และนิติบุคคลอื่น ๆ 27 รูปแบบ เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาเลือกรูปแบบที่เหมาะสมไม่ได้เห็นเรื่อง

อำนาจหน้าที่ทางการบริหาร หรือการลำดับสายการบังคับบัญชา แต่คำนึงถึงเหตุผลของการเลือกใช้
 ใช้นิตบุคคล 3 ประการ คือ ความกระตือรือร้น ความชัดเจน และคันท่าง่าย โดยให้ผู้ตอบแบบ
 สอบถามพิจารณาจากตัวอย่างของนิตบุคคลแต่ละประเภทที่ยกมาเป็นตัวอย่าง เหตุผลที่บรรณารักษ์
 ใช้มากที่สุด คือ ความชัดเจนรองลงมาคือ คันท่าง่าย และกระตือรือร้น ในการลำดับการลงรายการ
 หน่วยงานยังคงมีการลงรายการหน่วยงานย่อยต่อจากหน่วยงานเหนือกว่าในสายงานเดียวกัน
 ถ้ามีลำดับสายงานหลายหน่วยงานให้ลงรายการทุกลำดับ และกลับเอาคำที่แสดงฐานะของ
 ส่วนราชการไว้ท้ายชื่อเฉพาะ เช่น

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมศิลปากร. นิพนธ์ภัณฑสถานแห่งชาติ.

สาธารณสุข, กระทรวง. โครงการวางแผนครอบครัว.

นอกจากนี้ วิภา ดำรงโกศากุล ยังได้สรุปผลการวิจัยประมวลเข้ากับหลักเกณฑ์การ
 ลงชื่อผู้แต่งที่เป็นนิตบุคคลของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการทำบัตรรายการและวงการบรรณารักษ์ อาทิ
 ศาสตราจารย์ สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ ทองหยุด ประทุมวงศ์ วิสิทธิ์ จินตวงศ์ สุวัฒน์
 ส่องแสงจันทร์ อัมพร ทีชะระ ชุภา สายมาลา และ Anglo-American Cataloging
 Rules ผลการศึกษา พบว่า จากหลักเกณฑ์จำนวน 31 ข้อ มี 27 ข้อ เป็นการลงรายการที่
 คำนึงถึงอำนาจหน้าที่ทางการบริหาร ทั้งหมดมี 4 ข้อ เป็นการลงรายการตามประเภทของชื่อ
 ส่วนราชการ ตามหลักเกณฑ์ของ ศาสตราจารย์ สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์

ปัจจุบันห้องสมุดต่าง ๆ ในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ
 เปลี่ยนมาใช้ AACR 2 ให้เป็นไปตามหลักสากลและเป็นรูปแบบเดียวกันในการสร้างเครือข่าย
 ข้อมูลบัตรรายการภายในประเทศ และยังไม่มีการสำรวจการเปลี่ยนแปลงด้านการลงรายการ
 ส่วนราชการไทยตาม AACR 2 (1978) ตั้งแต่การศึกษาของ วิภา ดำรงโกศากุล
 ใน พ.ศ. 2524 ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นดังกล่าวยังมิได้ศึกษา หรือมีข้อตกลงร่วมกัน
 ในการสร้างมาตรฐานการลงรายการ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการลงรายการส่วนราชการไทย
 สำหรับหนังสือภาษาไทยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ เพื่อศึกษาปัญหาและแนวโน้มการลง
 รายการอันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงสหรายการ (Union Catalogs) หรือสร้างเครือข่าย
 ข้อมูลบัตรรายการด้วยคอมพิวเตอร์ร่วมกันของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการลงรายการนิติบุคคลเฉพาะที่เป็นส่วนราชการไทย สำหรับหนังสือภาษาไทย ตามหลักเกณฑ์การลงรายการแบบ AACR 2 ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล
2. เพื่อศึกษาปัญหาการลงรายการนิติบุคคลเฉพาะที่เป็นส่วนราชการไทย สำหรับหนังสือภาษาไทยตามหลักเกณฑ์การลงรายการแบบ AACR 2 ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล

สมมติฐาน

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่งในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งเขตปริมณฑลใช้ AACR 2 ลงรายการชื่อส่วนราชการไทย แต่ลงรายการชื่อส่วนราชการไทยแตกต่างกัน

ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

สมมติฐานดังกล่าวข้างต้น มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องคือ

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
<p>การทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล</p>	<p>หลักการลงรายการนิติบุคคลที่เป็นส่วนราชการตามหลักเกณฑ์การลงรายการแบบ AACR 2 ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หลักเกณฑ์ทั่วไป (24.17) 2. การลงรายการหน่วยงานรอง (24.18) ประเภทที่ (TYPE) 1-11 3. การลงรายการรองตามลำดับหรือข้ามลำดับ (24.19)

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการลงรายการนิติบุคคลเฉพาะที่เป็นส่วนราชการไทย ตามที่ปรากฏในบัตรรายการประเภทที่เป็นบัตรผู้แต่งหรือบัตรเพิ่มผู้รับผิดชอบ โดยสุ่มจากห้องสมุดที่ใช้เป็นประชากรทุกแห่ง ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้ "นามสงเคราะห์ส่วนราชการไทย" ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 8/2531 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 2534 (จัดทำโดย กองข่าวต่างประเทศ กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี) เป็นแหล่งอ้างอิง* (Reference Source) ที่สำคัญในการตรวจสอบชื่อส่วนราชการไทย ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาในการลงรายการส่วนราชการไทยตามหลักเกณฑ์การลงรายการแบบ AACR 2

ประชากรที่ใช้คือ หัวหน้างานทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาไทย** ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร รวมถึงเขตปริมณฑล ทั้งห้องสมุดกลางและห้องสมุดเฉพาะที่มีฐานะเทียบเท่าห้องสมุดคณะที่เป็นห้องสมุดที่อยู่ในระบบการทำบัตรรายการแบบเอกเทศ (Decentralization Cataloguing System) ซึ่งเป็นการดำเนินงานด้านบัตรรายการตามลำพัง ดังนั้นจำนวนประชากรที่ใช้มีทั้งสิ้น 56 คน จากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา 56 แห่ง (ตามรายละเอียดในบทที่ 3)

*แหล่งอ้างอิง (Reference Source) หมายถึงแหล่งหรือสารนิเทศที่ใช้ในการตรวจสอบหรือสืบหาชื่อส่วนราชการนอกเหนือจากคู่มือการลงรายการส่วนราชการต่าง ๆ อาทิ นามสงเคราะห์ส่วนราชการไทย สมุดรายนามผู้ใช้โทรศัพท์ หรือแม้กระทั่งทางโทรศัพท์ไปสอบถามชื่อส่วนราชการนั้น

**ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังหัวหน้างานทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือภาษาไทย เพื่อให้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้รับผิดชอบการทำบัตรรายการหนังสือจากส่วนราชการไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจที่มุ่งศึกษาเฉพาะการลงรายการนิติบุคคลที่เป็นส่วนราชการไทยสำหรับหนังสือภาษาไทยที่ใช้อยู่ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. สืบราชการลงรายการส่วนราชการจากตัวบัตรรายการของห้องสมุดที่เป็นกลุ่มประชากรทุกแห่ง ด้วยแบบสำรวจ เพื่อศึกษาสภาพเป็นจริงทั่วไปของการลงรายการส่วนราชการ (ดูที่ภาคผนวก ก)
2. สร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การลงรายการนิติบุคคลเฉพาะที่เป็นส่วนราชการไทยของห้องสมุดแต่ละแห่ง
3. ทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือวิจัย
4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม
5. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการส่งแบบสอบถามไปยังหัวหน้างานทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือ หรือผู้รับผิดชอบงานทำบัตรรายการหนังสือจากส่วนราชการไทยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล รวม 56 แห่ง
6. ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงการลงรายการส่วนราชการไทยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง
2. ทราบปัญหาการลงรายการส่วนราชการไทยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง
3. เสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ เป็นแนวทางในการหารูปแบบของการลงรายการส่วนราชการไทยสำหรับหนังสือภาษาไทยที่ตรงกันในห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

นิติบุคคล หมายถึง หน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลที่ถูกระบุถึงด้วยชื่อเฉพาะ มีการกระทำหรือสามารถกระทำได้ ในฐานะที่เป็นองค์กรซึ่งมีอยู่จริง อาทิ สมาคม สถาบัน บริษัทธุรกิจ หน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร รัฐบาล ส่วนราชการ โครงการและแผนงาน หน่วยงานทางศาสนา

วัด และการประชุม นอกจากนี้ยังถือว่าเหตุการณ์พิเศษ เช่น การแข่งขันกีฬา นิทรรศการ งานแสดงสินค้า และงานเทศกาลต่าง ๆ ตลอดจนยานพาหนะประเภทเรือ ขานอวกาศ เป็นนิติบุคคลด้วย (Anglo-American Cataloguing Rules 1988: 312)

ส่วนราชการ หมายถึง กระทรวง ทบวง กรม สำนักงานหรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ ทั้งในราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือในต่างประเทศ และให้ความหมายถึงคณะกรรมการด้วย (สำนักนายกรัฐมนตรี 2531: 15)

เขตปริมาตร หมายถึง พื้นที่ 5 จังหวัด คือ นครปฐม นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร (สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย 2527: 5)

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการลงรายการส่วนราชการไทย รวมถึงส่วนราชการอิสระด้วย
2. สิ่งพิมพ์ที่กล่าวถึงในงานวิจัยที่ชื่อขึ้นต้นด้วยคำว่า "หลักเกณฑ์" ถือว่าเป็นทั้งหลักเกณฑ์การลงรายการและเป็นคู่มือการลงรายการด้วย
3. AACR1 หมายถึง Anglo-American Cataloguing Rules ฉบับพิมพ์ ค.ศ. 1967
AACR2 (1978) หมายถึง Anglo-American Cataloguing Rules 2nd.ed. ฉบับพิมพ์ ค.ศ. 1978
AACR2 (1988) หมายถึง Anglo-American Cataloguing Rules 2nd.ed. 1988 Revision ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1988